

Dular *Eudromias morinellus* na Cerkniskem jezeru

Dotterel *Eudromias morinellus* at Lake Cerknica

Borut RUBINIČ

Deveti april 1993 je bil tako izredno lep, da sem se kar s prvim avtobusom odpeljal v Cerknico. Ko sem ob 14.30 prišel skozi Dolenje Jezero k jezeru, sem ugotovil, da je le predel Rešeta približno do polovice napolnjen z vodo, skoraj ves preostali del nemajhnega jezera pa je še najbolj spominjal na stepo. Na vodi so plavale skupine mlakaric, regelj in drugih rac, ob bregu pa se je prehranjevalo nekaj vrst pobrežnikov. Nenadoma sem nedaleč od sebe zaslišal glasen »pljus«, trenutek zatem pa sem že lahko videl odraslega belorepca *Haliaetus albicilla* s samcem reglje *Anas querquedula* v krempljih. Po kakih tristotih metrih se je spustil na tla in začel počasi razkosavati in žreti regljo. Ko jo je pospravil že skoraj polovico, se je z nekaj močnimi zamahi dvignil visoko v zrak in skupaj z ostankom plena izginil proti Slivnici. Očaran od nepozabnega doživetja sem se počasi odpravil mimo Gorice in okoli znane gostilne »Mulec« proti predelu, imenovanem Retje. Med potjo me je spremljalo nekaj lunjev, vseh treh naših vrst, iz enega tamkajšnjih dreves pa je zletela smrdokavra *Upupa epops*. Ko sem okoli 18. ure prišel do nekega tamkajšnjega potoka, se mi je odprl prelep razgled na velike površine suhe trave, ki so se raztezale od Gorice do Dojic. Kakih 500–700 metrov stran, na Retju, sem v travi zagledal nekaj majhnih ptičev, ki jih kljub teleskopu na tako veliki razdalji nisem mogel prepoznati. Po velikosti in vedenju so me še najbolj spominjali na brinovke ali kakšne druge drozge. Seveda sem se hitro odpravil proti njim, da bi videl, kaj v resnici sploh so. Ko sem čez nekaj trenutkov spet pogledal skozi teleskop, sem sprva pomislil, da sanjam; pred mano je bilo namreč enajst dularjev.

Ker sem mislil, da so plašni, sem se jim začel z razdalje kakih 300 m previdno približevati. Ko sem bil čez nekaj minut od

njih oddaljen le še kakih 50 m in dularji niso kazali niti najmanjšega znamenja strahu, sem vedel, da imam opraviti z zelo krotkimi ptiči. Ker sem mislil, da bodo kljub temu odleteli, sem jih slikal z razdalje približno 20 m, zadnjo fotografijo pa sem naredil kakih 15 m od njih. Seveda sem se kasneje za to temeljito pokesal, saj sem jih naslednje pol ure opazoval s 4–5 metrov, pri tem pa se dularji zame sploh niso zmenili; nasprotno, nekateri so celo spali! Ko sem jih s te razdalje opazoval, malo s teleskopom (pri 25-kratni povečavi sem vanj dobil celo dularjevo glavo), malo pa s prostim očesom, sem si jih seveda tudi temeljito ogledal. Štirje dularji so bili v čudovitem letnem perju, pet jih je bilo v zimskem, dva pa sta se ravnokar golila iz zimskega v letno perje. Pri dularjih, ki so bili v letnem perju, je bilo mogoče spola ločiti med sabo (samec je nekoliko bolj medlih barv kot samica), pri drugih pa je bilo to, vsaj zame, popolnoma nemogoče. Med mojim opazovanjem so dularji večinoma dremali ali si urejevali perje, nekateri pa so v nizki travi iskali majhne žuželke. Po skoraj polurnem opazovanju so se zbrali in po nekaj navodilih svojega vodnika, ki jim jih je dal s tihim »čebljanjem«, odleteli proti severu. Očaran nad njimi sem zamudil zadnji avtobus in ob 22. uri z avtoštopom in vlakom komaj prišel nazaj v Ljubljano. Kljub temu sem se zavedal, da je bilo srečanje z dularji eno mojih najlepših doživetij s ptiči sploh, občutja, ki sem ga bil pri tem

sam deležen, pa se z besedami preprosto ne da izraziti. *Borut Rubinič, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

Pripis urednika

Če odmislimo nezanesljivo determinacijo z Mangarta iz leta 1980 (Geister 1982), je Rubiničevo opazovanje dularja na Cerkniskem jezeru četrto znano opazovanje te vrste na Slovenskem. Prvič je bil leta 1887 ustreljen na Ljubljanskem barju (Schulz 1890), drugič se je osebek te vrste smrtno ponesrečil v mariborskem predmestju Studenci, kjer je bil 25. 10. 1922 z razbito lobanjo najden pod žičnato napeljavo (Reiser 1925), tretjič pa je bil 13. 8. 1988 opazovan in fotografiran na Peci (Jež 1988).

Dular se seli iz skandinavskih in severoruskih gnezditvenih področij frontalno prek vse Evrope, zato so poročila o jesenski selitvi zelo skopa in raztresena, kar še toliko bolj velja za spomladansko selitev (Blotzheim 1984). Alpska populacija, gnezdeča predvsem na avstrijskem Štajerskem in Koroškem, se seli v smeri proti jugozahodu in prezimuje v Maroku. Le ena od petih najdb kaže na južno smer selitve s prezimovališčem v Libiji (Hable 1980). Nasploh ni ugotovljeno, da bi potekala jesenska in spomladanska selitev po isti poti. Pač pa se ptice ustavljajo na dokaj stalnih, zanje očitno ugodnih počivališčih predvsem stepskega ali polstepskega značaja, pa tudi na večjih vresiščih, kakršno je bilo svojčas tudi na Ljubljanskem barju. Posebno znana so stepska počivališča z Madžarske, kjer se ptice jeseni zadržijo na preletu toliko časa, dokler ne zamenjajo letalnih peres. Nižinska počivališča pa so še posebno zanimiva v zvezi z začetnim gnezdenjem zunaj znanega areala. Takšni poskusi so iz preteklega stoletja znani iz Kirgizije, Šlezije, Jutlanda, iz petdesetih let tega stoletja iz Padske nižine, in iz šestdesetih let z Ijdselmeera. Na tamkajšnjih polderjih je bilo med počivajočimi preletniki videti le semtertja kakšnega obarvanega ali v par družkega se dularja. Nekaj negnezditelcev se je zadrževalo na polderjih prek vse gnezditvene sezone, kar kaže na to, da se dular vrne v domicilna gnezditvena prebivališča šele v tretjem letu starosti, med tem pa lahko izjemno gnezdi tudi v letoviščih, ki jih seleča se populacija sicer uporablja za počivališča in golišča. Vzorec torej, ki ga poznamo že iz izkušenj z nekaterimi drugimi pobježniki, ki občasno gnezdiijo zunaj svojega areala.

V tistih marčevsko aprilskih sušnih dneh leta 1993 je bilo Cerknisko jezero zares videti kot stepla. Da ptice niso pripadale alpski populaciji, se da sklepati po zgodnjem datumu vrnitve. Na avstrijskih gnezditvenih prebivališčih se dularji pojavijo šele okrog 12. maja (Hable 1990). Pač pa morajo severni gnezditelci preleteti še nekaj tisoč kilometrov do svojih prebivališč (do Sibirije 10.000–12.000 km).

Nasprotno pa se prof. Hable nagiba k mnenju, da so počivajoči dularji pripadali alpski populaciji, ki se, kakor pravi v pismu, v časovnih etapah približujejo alpskemu gnezditvenemu prebivališču. *Iztok Geister*

LITERATURA

BLOTZHEIM VON, G. (1984): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. AULA-Verlag Wiesbaden.

GEISTER, I. (1982): Na obisku pri dularju (*Eudromias morinellus*) na avstrijskem Koroškem. *Proteus* 44, št. 9–10.

HABLE, E. (1980): Beringungsergebnisse an der alpinen Population des Mornellregenpfeifers, *Eudromias morinellus* (L.), Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum. Graz.

JEŽ, M. (1988): Severni dular (*Eudromias morinellus*) na Peci. *Acrocephalus* 9, št. 35–36.

REISER, O. (1925): Die Vogel von Marburg an der Drau. Naturwissensch. Verein in Steiermark. Graz.

SCHULZ, F. (1890): Verzeichnis der bisher in Krain beobachteten Vogel. Laibach.

POVZETEK

Polurno opazovanje 11 dularjev 9. 4. 1993 na razdalji 4–5 m na Cerkniskem jezeru je tretje srečanje s to vrsto v tem stoletju v Sloveniji. Opazovanje je zanimivo iz več razlogov:

– zaradi večjega števila opazovanih osebkov v različnih pernatih stadijih (4 v letnem, 5 v zimskem perju in 2 v meni),

– zaradi izbranega počivališča, ki je bilo v času opazovanja še najbolj podobno stepi, sicer pa je to dno presahlega presihajočega jezera,

– zaradi srednjeevropske razmeroma nizke nadmorske višine počivališča (ca. 550 m),

– zaradi vprašanja, ali pripadajo preletniki srednjeevropski ali severnoevropski populaciji.

Glede na kasnejši datum vrnitve dularjev v visokogorska gnezdišča v Avstriji (12. 5. po Hableju) so bili opazovani preletniki po vsej verjetnosti namenjeni na evropski sever.

SUMMARY

Observation of 11 dotterels at a distance of 4–5 m at Lake Cerknica is the third encounter with this species in this century in Slovenia. The observation, which lasted for half an hour, is interesting for a number of reasons:

– because of a rather great number of the observed individuals in different plumage (4 in summer plumage, 5 in winter plumage, and 2 in their changing phase);

– because of the chosen resting place, which was at the time of observation very much like a steppe, although it was simply the bottom of the dried up periodic lake;

– because of the relatively low altitude of the resting place (approx. 550 m);

– because of the question whether the passage migrants belong to the Central European or Northern European populations.